

LIBER II PSALMORUM

SECUNDUM HEBRÆOS.

USQUE AD PSALMUM LXXII.

De filiis Coræ. — Coræ, pronepote Levi, principe conjurationis contra Moſen, a terra abſorpto (*Nam.* xvi), ſervati fuerunt filii ejus tres (*ibid.* xxvi, 41). Ex horum poſteris fuerunt quidam cum aliis Levitis a Davide ad decantandum ſacros hymnos conſtituti, et inter eos Heman, præcipuus cantorum princeps (*Paral.* vi, 33 ſeqq. ix, 19; xxvi, 1; *II Paral.* xx, 19). Iſis undecim *Psalmi* inſcripti leguntur; ſed incertum eſt, an ideo, quod ipſi eorum *Psalmorum* auctores ſint, an quod ſolum per eos fuerint decantati. Prior ſententia nobis præſequetur, ob rationes ſequentes: a) Si ab aliis dictati eſſent hi *Psalmi*, alicubi auctorum nomina legerentur adſcripta, ſicut ſupra *Psalm.* xxxix titulum habet *Jeduthani, carmen Davidis*, ut per ordinem Jeduthani decantatum, et a Davide agnoſcas editum. b) Auctor lib. *I Reg.* iv, 31, volens prædicare ſapientiam Salomonis, qui ſpiritu carmina pangendi fuerit præditus, confert eum nominatim Ethani, Heman, Calcal et Bardas: hinc ſatis aperte colligitur, Hemanem, Coraitam, alioſque Coraitas, quos Davides ſacris præſecerat cantionibus, eodem ſpiritu valuiſſe. c) Denique quotquot inter *Psalmos* Coraitarum præſcriptum habent nomen, a Davidicis carminibus tum ſtylo concitatori, tum quibuſdam locutionibus et dictionibus, tum frequentiori uſu nominis *Elohim* pro *Jova* differunt. Porro, admiſſa hac ſententia, inſuper tenendum eſt, filios Coræ in multis ſuis *Psalmis* non tam ſua ipſius, quam ſub Davidis potius perſona canere.

PSALMUS XLII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. *In ſnem, intellectus filiis Coræ.*

2. Quemadmodum deſiderat cervus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te, Deus.

3. Sitiſcit anima mea ad Deum fortem vivum: quando veniam et apparebo ante faciem Dei?

4. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie: Ubi eſt Deus tuus?

5. Hæc recordatus ſum, et effudi in me animam meam; quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis uſque ad domum Dei:

In voce exultationis, et confessionis, ſonus epulantis.

6. Quare tristiſ es, anima mea, et quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, ſalutare vultus mei, 7. et Deus meus.

Ad me ipſum anima mea conturbata eſt; propterea memor ero tui de terra Jordanis, et Hermonium a monte modico.

V. s. h. — *Victor? doctissimo [h. erudito] filiorum Coræ.*

Sicut areola præparata ad irrigationes aquarum: ſic anima mea præparata [*h. desiderat*] ad te, Deus.

Sitiſcit anima mea ad Deum fortem [*al. fontem*] viventem: quando veniam, et parebo ante faciem Dei.

Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes per diem ac noctem, cum diceretur mihi tota die: Ubi eſt Deus tuus?

Horum recordatus ſum, et effudi in me animam meam, quia veniam ad umbraculum.

Tacebo uſque ad domum Dei in voce laudis et confessionis, multitudinis feſta celebrantis.

Quare incurvaris, anima mea, et conturbas me?

Exspecta Deum, quia adhuc confitebor ei ſalutaribus vultus ejus.

Deus meus, in neipſo anima mea incurvatur: propterea recordabor tui de terra Jordanis et Hermonim de monte minimo.

PSALMUS XLI.

271

8. Abyssus abyssum invocat, in voce cataractarum tuarum.

Omnia excelsa tua, et fluctus tui ſuper me tranſierunt.

9. In die mandavit Dominus miſericordiam ſuam, et nocte canticum ejus.

Apud me oratio Deo vitæ meæ.

10. Dicam Deo: Suſceptor meus eſt.

Quare oblitus eſ mei? et quare contriſtatus incedo, dum affligit me inimicus?

11. Dum confringuntur oſſa mea, exprobraverunt mihi qui tribulant me inimici mei.

Dum dicunt mihi per ſingulos dies: Ubi eſt Deus tuus?

12. Quare tristiſ eſ, anima mea? et quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, ſalutare vultus mei, et Deus meus.

Abyssus abyssum invocat, in [*h. ad*] vocem cataractarum tuarum: omnes gurgites tui et fluctus tui ſuper me tranſierunt.

Per diem mandavit Dominus miſericordiam ſuam, et in nocte canticum ejus mecum: oratio Deo vitæ meæ.

Dicam Deo: Petra mea [*h. El salvi*, quod interpretatur, *Deus petra mea*, et eſt unum de nominibus Dei], quare oblitus eſ mei: quare tristiſ incedo, affligente inimico?

Cum me interficerent [*al. interfecerint*] in oſſibus meis, exprobraverunt mihi hoſtes mei, dicentes ad me tota die: Ubi eſt Deus tuus?

Quare incurvaris, anima mea, et conturbas me: expecta Deum, quoniam adhuc confitebor ei, ſalutaribus vultus mei et Deo meo.

Argumentum. — Maurero aridit hodiernorum ſententia *Psalmum* eſſe elegiam ſacerdotis, forteſſe ſummi (vers. 5), qui exſul procul a ſacris verſaretur inter barbaros. Sed nil impedit quin eam Davidicis temporibus, ipſoque Davidi Hierosolymis profugo, orta ſeditione filii Abſaloni, referamus. Cf. *II Sam.* vi, 44; xv, 26; xvi, 22 ſeqq. Quæ Davidis fuga occaſioni fuiſſe videtur Coraitis, ut plures *Psalmos*, v. g. *Ps.* lxxv, hæc de re componeret, in quibus regis ſummopere afflictus queſtus et preces exprimeret, atque ea carmina vel ipſo illo tempore, vel poſtmodum, in hilarum calamitatum memoriam, inter ſacra decantaret. Strophae due: vers. 2-6, ardentissimum quo flagret deſiderium ſacrorum; vers. 7-12, quæ patitur, adverſariorum ludibrium et afflictio. Cf. argumentum *Psalmi* ſeq.

1. Præcentori, carmen Coraitarum.

2. Quemadmodum cerva deſiderat rivos aquarum, ſic anima mea deſiderat te, Deus.

3. Sitiſcit anima mea Deum, Deum vivum; quando veniam et comparebo coram facie Dei?

4. Sunt mihi lacrymæ meæ cibus diu nocteque, dum dicunt ad me quotidie: « Ubi eſt Deus tuus? »

5. Illud reminiscor, et effundo animam meam in me, quod incedebam in (alii, *cum*) denſa turba, lente ducebam eos ad domum Dei, cum voce jubili et laudis, multitudinem feſtum agentem.

6. Quid te deprimis (deprimeris), anima mea, et infremis in (ſeu *apud*) me? Spera in Deum, nam adhuc celebrabo eum, ſalutem faciei meæ, et Deum meum.

7. In me anima mea deprimitur: ideo reminiscor tui de terra Jordanis, et de Hermonibus, de monte Mizar.

8. Fluctus fluctum advocat ad ſtrepitum cataractarum tuarum; omnes fluctus tui et undæ tuæ ſuper me tranſeunt.

9. Interdum mandat (ad me) Jova gratiam suam (quasi famulam),
et noctu canticum ejus mecum est,
hymnus ad Deum vite meae.
10. Dicam Deo petrae meae:
« Quare oblitus es mei?
quare atratus (lugens) incedo opprimente hoste? »
11. Cum contritione in ossibus meis conviciantur me adversarii mei,
cum dicunt ad me quotidie: « Ubi est Deus tuus? »
12. Quid deprimeris, anima mea,
et infremis in me?
spera in Deum, nam adhuc celebrabo eum,
salutem faciei meae, et Deum meum.

NOTE.

Vers. 2. *Desiderat*: Rosenmullerus, *gloctat* sitibunda. — Vers. 3. *Facie Dei*, in sacro tabernaculo. — Vers. 4. Cf. Ovid. *Metamorph.* lib. X, 288:

Cura dolorque animi lacrymaeque alimentum fuerat.

— Vers. 5. Non sine lacrymis vates illud tempus memorat, quo ipsi licuerit sacris Jovae interesse. *Illud*, scilicet *quod*, vel *quomodo*. *Effundere animam* est non coercere animi affectus, dolori laxare habenas. *Lente dacebam eos*, propr. *lente incedebam eis*. *Multitudinem* appositione cohaeret cum *eos*. *Festum agentem*: cogitavit vates de solemnium pompa ipso duce ad templum procedentium. Nonnulli *illud*, sub versus initio, ad insullationes improborum referunt. — Vers. 6. *Salutem* τὴν *eum* apponitur. *Mae*: ita legendum cum veteribus. Sensus: *Salutem* in quam semper prospicio, quae semper mihi ante oculos est. Ewaldus *faciei* interpretatur *capitis*, i. e. in maximis periculis. — Vers. 7. *Ideo*, propter nexum. Alii, *propterea quod*. *Heronibus*, in plurali, ut Alpes, Apeninini, quia montana sunt, non unicus mons, sed longe exposita montium juga. In montium illorum radicibus erant Machanaim, ubi commoratus est Davides in exilio Absalonico, II *Sam.* xvii, 24. — Vers. 8. *Eluctus*, etc. i. e. calamitas calamitatem sequitur. Ut in fluminibus torrentibus non ante prior gurges defluxit, quam alter influat, adeo ut prior sequentem, ut veniat, vocare, et sequens priori, quasi advocatus, occurrere videatur: ita noster queritur calamitatibus et aerumnis tam multis premi, ut finis nullus esse videatur, sed aliae nascantur ex aliis, et uni recedenti succedat altera. *Ad strepitum*, strepitibus cataractis, etc. Huic aerumnarum quibus prematur vates, imagini, caeteroquin valde usitata, laud improbabile est occasionem dedisse montium factam mentionem vers. 7. — Vers. 9. *Interdum et noctu* ad utrumque membrum pertinent, hoc sensu: *continuo*. *Canticum*, canticum materia et causa. *Hymnis*, puta gratiarum et laudis; alii, *precatio*. *Vita mea* tum auctorem, tum servatorem. — Vers. 10. *Petra*, qui est petra mea. — Vers. 11. *Cum contritione*, i. e. tanquam si ossa mea frangerentur, etc.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XLI

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem, intellectus filius Core.

Admonitio cantoris. Titulus admonet filios Core, quibus dabatur Psalmus cantandus, ut intelligant quae canunt, et ut auditores intelligere faciant: quae admonitio cantoribus Ecclesiasticis memoranda est: cantus enim in Ecclesia spiritui describere debet, et non solum animum oblectationi. Et sicut qui intelligenter et devote canant, animos audientium rapiunt in Deum, ita qui theatrales modulos in Ecclesiam invehunt, de dono Dei cenam mundi faciunt. Vide S. Hieronymum in cap. v. ad *Ephes.* Argumentum Psalmi aliqui esse volunt, quod David exsul tempore Saulis queratur, se non posse ter in anno in Jerusalem ad festa Domini accedere; sed tempore Saulis non erat tabernaculum Domini in Jerusalem, sed in Silo, et ad eum locum ibant ter in anno Israelitae. Praeterea tam ingens desiderium, quale hoc loco exprimitur, non videtur posse referri ad tabernaculum manufactum et arcam ligneam. Propterea Psalmi argumentum esse putamus, ut SS. Patres Hieronymus, Augustinus et Chrysostomus docent, quod David

amore divino succensus exprimere conatur vehementer desiderium, quo tenebatur, perveniendi ad visionem Dei, quae est vera et sempiterna felicitas, cum tamen inter tentationes et pericula peregrinationis viveret. Sed dum ipse desiderium suum exprimit, simul docet quae sint argumenta, unde verus Dei amor possit agnosci.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. QUEMADMODUM DESIDERAT CERVUS AD FONTES
AQUARUM, ITA DESIDERAT ANIMA MEA AD TE, DEUS.

Amor est
igneus
natura.

Amor res est ignea natura, ac per hoc intus re-
fineri non potest, sed per verba et suspiria foras
erumpit. David igitur, ut amorem suum aliquo
modo exprimat, comparat se servo sitibundo, di-
cens: « Quemadmodum desiderat cervus ad fon-
tes aquarum, » videlicet pervenire, « ita desiderat
anima mea pervenire ad te, Deus; » quae aptis-
sima similitudo est; cervus enim quatuor habet
qualitates: primum, inimicissimus est serpenti-
bus, atque cum eis perpetuum bellum gerit;
deinde, cum a venatoribus quaeritur, ad montes
altissimos velocissimo cursu confugit; tum man-
datum illud Apostoli *Galat.* vi: « Alter alterius
onera portate, » ab instinctu quodam naturae ob-
servat: nam, ut scribit S. Augustinus, tum hoc
loco, tum serm. 21 *De verbis Apostoli*, traduntur
cervi, vel quando in agmine suo ambulant, vel
quando natando alias terrarum partes petunt,
onera capiti suorum super se invicem ponere;
denique si quando vel ex pugna cum serpentibus,
vel ex fuga ad montes, vel ex deportatione oneris
ambulando, vel natando fatigatur, ardentis-
sime sitire solet aquas, neque ab eis inquirendis
ulla, vel tenetur amenitate pratorum, vel ter-
retur difficultate viarum. Talis omnino est ama-
tor Dei; nam et cum serpentibus caralium cu-
piditatum bellum perpetuo gerit; et cum tenta-
tionibus, vel persecutionibus premitur, ad mon-
tem contemplationis fugit, et infirmorum moles-
tias patienter tolerat, sed praecipue summo desi-
derio Deum sitit, neque ulla terrena felicitate, vel
adversitate impeditur, quominus ad Deum sem-
per anhelet. Talis erat David, quamvis miles; talis
Paulus, talis Petrus, tales apostoli ceteri et mar-
tyres, tales omnes qui exilium agnoscentes, sive
per prospera, sive per adversa gradientes cur-
sum ad patriam nunquam relaxabant.

Quatuor
cervi
qualita-
tes.

Amor
Dei qua-
lis?

Vers. 2. 2. SITIVIT ANIMA MEA AD DEUM FORTEM VI-
VUM: QUANDO VENIAM ET APPAREBO ANTE FACIEM
DEI?

Trium
amorem
conci-
liant,
quae
in Deo
eminant.

Declarat apertius, quid sit desiderare Deum, et
simul aperit cur tantopere desiderandus sit Deus.
Tria sunt, ut Chrysostomus annotavit, quae amo-
rem, ac per hoc sitim et desiderium accendere
solent, pulchritudo, beneficia et amor; nam et
res pulchre amari se quodam modo cogunt, et qui
beneficia prestant, ad se amandos provocant, et
qui amant redamari merentur. Sed si haec tria in
unum convenient, id est, si persona aliqua pul-
cherrima et nobilissima, te summis et quotidianis

afficiat beneficiis, et eundem te maximi faciat, te-
que ardentissime amet, quomodo non vehementis-
simam in tuo pectore flammam amoris accen-
det? Haec igitur tria in Deum convenire David hoc
loco docet, et ideo sitire se Deum, id est, amore
et desiderio ejus ardere se dicit. « Sitivit, inquit,
anima mea ad Deum, » id est, ad rem pulcherrimam,
nobilissimam, prestantissimam, quae bona
omnia in se una complectitur. *Fortem*, id est, ad
rem non fluxam et caducam; sed stabilem, per-
manentem, aeternam. *Vivum*, id est, ad rem ope-
rantem intelligentem, amantem, quae nos continuis
beneficiis afficit, quae nos magni facit, quae
nos incredibili amore diligit. Haec ergo sitis
in rem tam bonam, tam beneficam, tam mihi
amantem, cogit ex toto corde dicere: « Quando
veniam et apparebo ante faciem Dei? » id est,
quando finis erit peregrinationis; quando initium
fruitionis? Ex hebraeo clarius verbi posset: «
Quando veniam et videbo faciem Dei? » id enim
solum est, quod sitim animae rationalis explere
potest.

3. FUERUNT MIHI LACRYMAE MEAE PANES DIE AC
NOCTE, DUM DICITUR MIHI QUOTIDIE: UBI EST DEUS
TUUS?

Qui vere et intime cogitat tria quae diximus,
videlicet, Deum esse supra omnem speciem pul-
chrum, et omnia quae nos habemus ab illo, ut a
fonte manare, et eundem ipsum tanti nos esti-
mare, atque ita nos diligere, et Filium suum uni-
genitum pro nobis dederit: fieri non potest, quin
lacrymis desiderii opprimatur, dum visio tanti
boni differtur. David igitur, qui ista serio contem-
plabatur, recte adjungit: « Fuerunt mihi lacrymae
meae panes die ac nocte, » id est, lacrymis, quasi
panibus, sustentabar assidue per dies et noctes,
id est, toto tempore hujus peregrinationis, vel
per dies prosperitatis et noctes adversitatis; nam
renuit anima consolari terrena felicitate, nec mi-
nus renuit contristari terrena adversitate; sed
utroque tempore lacrymae meae fuerunt mihi ci-
bus et potus, « dum dicitur mihi quotidie » ab
impiis et incredulis: « Ubi est Deus tuus ad quem
sitis? cui suspiras? cur diligis, quem non vides?
sed posset etiam sic exponi, dum dicitur mihi quoti-
die, ubi est Deus tuus, » id est, dum quotidie per cir-
cuitum omnia lustras quaerens quem diligit anima
mea, et dicitur mihi a spiritu meo, a cogitatione
mea: « Ubi est Deus tuus? haec enim omnia quae
contemplando perlustras, operae sunt Dei, pul-
chra quidem omnia, sed non sicut Deus tuus. Ubi
est igitur Deus tuus? ubi quaerens, ut invenias?
Quando venies, et videbis faciem Dei tui?

Vers. 4. 4. HÆC RECORDATUS SUM, ET EFFUDI IN ME ANIMAM MEAM, QUONIAM TRANSIBO IN LOCUM TABERNACULI ADMIRABILIS, USQUE AD DOMUM DEI.

Pergit in explicando desiderio suo: «Hæc, inquit, recordatus sum,» quæ dicta sunt de inquisitione Dei, «et effudi in me animam meam.» Hæc effusio tribus modis accipi potest. Primo, ut sensus sit: «effudi in me animam meam,» id est, evacuavi apud me animam meam omni terrena delectatione, ut intratus tabernaculum admirabile et ipsam domum Dei, implem eam delectationibus Domini mei. Secundo, ut sensus sit: «effudi in me animam meam,» id est, dilatavi animam meam, extendi desiderium meum, ut capax esset tanti domi, quantum inveniet in tabernaculo illo admirabili, ubi est ubertas indeficiens donus Domini. Tertio, ut sensus sit: «effudi in me animam meam,» id est, effudi super me animam meam, transcendendi contemplando ipsam animam, quomodo dicitur Thren. III, 28: «Sedebit solitarius, et tacebit, quoniam levabit supra se.» Vere enim nulla est in hac peregrinatione scala aptior ad attingendum aliquo modo tabernaculum admirabile et ipsam domum, ubi videtur Deus, quam anima nostra quæ est imago Dei: ipsa enim est sublimior celo et profundior abyssu; et qui animam suam contemplari novit, ac deinde eam transcendere, et per eam ad exemplar ascendere didicit, is pertransibit ad locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei. Ac, ut breviter hunc ascensum attingamus, anima spiritus est, ac per hoc longe transcendit omnia corpora: sic igitur et Deus spiritus est et spirituum corporumque creator: proinde longe transcendit, non solum corpora, sed etiam spiritus. Deinde anima simplex et indivisibilis cum sit, tamen in toto corpore est, et in singulis partibus tota, omnia membra replens, et nullum occupans locum: sic igitur et Deus unicus et simplicissimus, atque indivisus est, et tamen mundum totum et res creatas omnes replet, ubique totus, ubique presens, nusquam inclusus. Tertio, anima non movetur in corpore, et totum corpus portat, movet, regit, vivificat atque sensit, quod in morte cognoscitur: anima enim recedente, corpus continuo cadit, et motum, sensum, speciem et quicquid habebat boni in momento amittit: quod autem est anima corpori, id est rerum universitati Deus, non quod proprie Deus sit anima mundi, ut philosophi quidam sensisse videntur; sed quod similitudinem anime habere videtur: ipse enim immobilis in se manens, «portat omnia verba» virtutis sue, «et in eo vivimus, movemur et sumus.» Quarto, anima intelligens est, et tota intellectus quidem est, eminenter continens cognitionem omnium sensuum, et multa præterea cognoscit, ad quæ sensus corporis nullus attingit: sic Deus totus intellectus est, eminenter continens cognitiones omnium hominum et angelorum, et

Anima hominis scala quæ Deus attingit. Anima in quibus Deo nos similes reddat.

infinita præterea, quæ intelligentiam nostram superant. Quinto, anima non solum theoretice multa intelligit, sed etiam practice, atque inde existunt opera ingenii humani plane admirabilia in variis artibus, in ædificiis, hortis, fontibus aliisque id genus plurimis, ut sæpe opera artis humane cum operibus naturæ contendere videantur: sic etiam Deus non solum theoretice, sed etiam practice intelligit, et sine instrumentis, sine labore, et sine spatio temporis, solo nutu atque imperio voluntatis condidit universa. Sexto, anima liberum habet arbitrium, atque inde ad nutum movet corporis membra: sic Deus liberrime dominatur rebus omnibus creatis; unde David ait Psal. cxviii: «Omnia serviunt tibi.» Neque solum anima imago Dei est, quoad essentialiam, sed etiam (quamvis obscurius, quoad personarum trinitatem: nam in anima est mens intelligens, quasi Pater; est notitia producta, quasi Verbum Patris: est et amor a mente per notitiam productus, quasi Spiritus. Est etiam in anima fecunditas memorie, est intellectus et voluntas, quæ tres divinas personas utcumque repræsentant. Anima igitur supra seipsam effunditur, sequè ipsam transcendit contemplando, ut transire possit ad tabernaculum admirabile; ideo subjungit Propheta: «Quoniam transibo in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei.» Per locum tabernaculi admirabilis, intelligimus celestem Jerusalem, quæ est tabernaculum non manufactum, æternum in celo, ubi est domus Dei, de qua dixit in Ps. xxvii: «Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vite mee.» S. Hieronymus ex hebræo vertit tacebo, pro eo quod nos habemus, admirabilis. Sed Septuaginta Interpretes non legerunt אָדָרְכָה, ut nunc habetur in sodicibus hebræis, quod significat tacebo, sed legerunt אָדָרְכָה, quod significat admirabilis, et differentia solum est in duabus litteris similibus, ut ex figura characterum intelligi potest. Facile autem fuit librariis mutare duas litteras in alias similes, et credendum est Septuaginta Interpretes habuisse codices hebræicos meliores quam nos habeamus. Alioqui non potui sænt vertere admirabilis, pro silebo, nisi imperitissimi fuissent.

5. IN VOCE EXULTATIONIS ET CONFESSIONIS, SO- Vers. 5. NUS EPULANTIS.

Declarat Propheta, in illa sua exstasi, quæ effudit supra se animam suam, et contemplando pertransivit ad locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei, non pertransivisse tacitum, sed exultandum et laudandum admiratione. «In voce, inquit, exultationis et confessionis,» adde, pertransibo in locum tabernaculi admirabilis, id est, pertransibo admirans gloriam tabernaculi illius, et ex admiratione prorupsum in vocem exultationis et confessionis; laudis videlicet conditoris illius tabernaculi, quæ vox erit sonus epulantis, id est, vox læta et festiva, quales au-

Anima habet liberum arbitrium. Talitatis causam imago in anima.

diuntur in solemnibus et festivis, ac nuptialibus epulis. Neque enim potest animus contemplantis erigi ad considerandum gloriam celestis Jerusalem, sine admiratione et exultatione maxima. Quod attingit ad verba, illud sonus in græco est casus genitivi; et S. Augustinus legit sonus, ex quo fieri potest ut noster Interpres posuerit sonus, pro sonitus, genitivi casus; sed potest etiam fieri ut significare voluerit, vocem exultationis et confessionis fuisse sonum epulantis. In hebræo, pro sono, habetur חָמוֹן hamon, quod S. Hieronymus vertit, multitudinis; sed vox illa hebraica utrumque significat, sonitum et multitudinem. Illud autem epulantis, tam in hebraico textu, חֹזֶה־עֹזֶה, quam in græco, ἐξῆλθε, festa celebrantis, et sic etiam legitur Augustinus et Euthymius. Sed videtur latinus Interpres declarare voluisse quale festum illud esset, et dixisse «epulantis,» id est, festum convivii solemnium, quale est nuptiale, in quo multa adhibentur instrumenta musica et cantica amatoria, et habetur vox epulantis in Commentario S. Hieronymi in hunc locum, ne quis existimet recens irrepisse in editionem Vulgatam.

6. QUARE TRISTIS ES, ANIMA MEA, ET QUARE CONTURBAS ME?

7. SPERA IN DEO, QUONIAM ADHUC CONFITEBOR ILLI, SALUTARE VULTUS MEI, ET DEUS MEUS.

Ex illa mentis elevatione et gaudio spirituali consolatur lacrymas suas, dicens: «Quare tristis es, anima mea?» id est, quare lacrymæ tuæ sunt tibi panes die ac nocte, «dum dicitur tibi: Ubi est Deus tuus? quare?» tam incessabili fletu «conturbas me? Spera in Deo,» id est, quamvis Deum non videas, quem tu ardentè videre cupis, tamen spera in eo, «quoniam adhuc confitebor illi,» id est, quia nondum tempus præterit, adhuc erit, quando presens laudabo Deum, et confitebor misericordias ejus, et dicam illi: «Salutare vultus mei et Deus meus, id est, tu salus es vultus mei, dum illuminas fulgore tuo vultum meum, et facis ut videat facies mea faciem tuam, et cognoscam sicut et cognitus sum, et ex clara notitia dicam: «Tu es Deus meus.» In hebræo habetur, ut etiam S. Hieronymus vertit: Salutes vultus ejus, Deus meus ad me ipsum, etc.; sed manifeste corruptus est hoc loco textus hebraicus, et una littera, videlicet vau, non suo loco posita totam hanc confusionem peperit. Id quod ex repetitione horum verborum, quæ habentur in fine hujus Psalmi, et in fine Psalmi sequentis perspicuum est. Itaque non est legendum, פָּנֵי אֱלֹהֵי, ut hic legitur, וְפָנֵי אֱלֹהֵי, ut legitur in repetitione; et vera lectio hebraica ad verbum hæc est, salutes vultus mei, et Deus meus. Dicit autem salutes in numero multitudinis, non salus, vel salutare, quia, licet una sit salus nostra, tamen ea multa bona continet, quæ etiam salutes dici possunt.

8. AD ME IPSEM ANIMA MEA CONTURBATA EST; PROPTEREA MEMOR ERO TUI DE TERRA JORDANIS, ET HERMONIM A MONTE MODICO.

Exponit vicissitudines tristitiæ et consolationis suæ: tristitiæ, ex metu et periculis hujus vite; consolationis, ex spe et promissione future. Dicit igitur: «Ad me ipsum anima mea conturbata est,» id est, quamvis dixerim anime mee: «Spera in Deo,» tamen anima mea ad me ipsum respiciens, ad infirmitatem meam, ad modicum lumen et modicas vires quæ in me sunt, timore magno concutitur, et eo terrore conturbat me. «Propterea memor ero tui de terra Jordanis, et Hermonim a monte modico,» id est, propterea, ut huic terrori et conturbationi medicinam faciam, removebo oculos a me ipso, et ad te convertam; et ab hoc Jordane, quem video in hac terra, «memor ero tui,» id est, memor ero fluminis, quod lætificat civitatem tuam, et torrentis voluptatis tuæ, quæ potantur, qui apud te sunt; et ab hoc monte modico, qui dicitur Hermonim, quem ante oculos habeo, «memor ero montis sancti tui,» in quo habitas cum sanctis angelis tuis, et ex hac memoria consolabor animam meam et desiderium meum. Quis proprie sit mons Hermonim, et an diversus sit a monte Hermon, non omnino liquet: tamen verisimile est esse montes diversos, et in diversis locis sitos. Nam, et S. Hieronymus in Vita S. Paulæ distinguit hos duos montes, et constat montem Hermon esse montem amplissimum, et Hermonim hoc loco dicitur esse modicum. Fortasse igitur Hermonim erat mons aliquis in Galilæa non longe a Jordane, cum David hæc duo conjungat.

9. ABYSSUS ABYSSUM INVOCAT, IN VOCE GATA- RACTARUM TUARUM.

10. OMNIA EXCELSA TUA, ET FLUCTUS TUI SUPER ME TRANSIERUNT.

Pergit narrare tentationes et afflictiones hujus vite, et utitur metaphora inundationis aquarum, alludens ad magnum diluvium, quod fuit tempore Noe. «Abyssus, inquit, abyssum invocat,» id est, maxima aquarum inundatio, et profunditas super me venit, et alia transiente alia supervenit, quasi a priore vocata; venerunt autem istæ magnæ inundationes «in voce cataractarum tuarum,» id est, in strepitu et sonitu apertionis cataractarum celestium, unde aquarum inundatio descendebat. «Et omnia excelsa tua,» id est, omnes gurgites altissimi, et «omnes fluctus tui super me transierunt,» id est, omnis illa inundatio, et universum diluvium super me venit. Alludit, ut dixi, ad diluvium g-nerale, in quo «cataractæ colli apertæ sunt,» id est, tam ingens pluvia descendit, ac si cataractæ aliquæ in celo apertæ fuissent, et inde tota illa aqua magno cum impetu descendisset; et ex ea inundatione facta est abyss-

Hermonim montis quis sit dubitatur.

sus, id est, maxima aquarum altitudo et profunditas. Sed hæc metaphora nihil aliud significat, nisi ingentes tentationes, et pericula, quibus divina Providentia sinit exerceri electos suos. Horum autem periculorum magnitudinem soli spirituales viri, qualis erat David, intelligunt, qui norunt multifformes insidias diaboli, et sciunt quanti referat excidere a gratia Dei: atque hæc videtur esse literalis expositio, quamvis repudiandæ non sint pie nonnullorum expositiones, qui volunt, *abyssus abyssum invocat*, significare: Abyssus miserie invocat abyssum misericordie divine. Item, abyssus humane malitie invocat abyssum divine justitie. Item, abyssus secretorum Testamenti veteris invocat abyssum arcanorum Testamenti novi. Item, abyssus cordis humani, quod inscrutabile est, invocat abyssum scientie Dei, qui scrutatur renes et corda. Illud solum addendum est, per vocem *invocat* non significari *implorat*, sed *vocat*, ut ex hebreæ voce colligitur: est enim sensus, *abyssus abyssum vocat*.

Vers. 11. 11. IN DIE MANDAVIT DOMINUS MISERICORDIAM SUAM, ET NOCTE CANTICUM EJUS.

Redit ad vicissitudinem consolationis, post narratam, et miro modo amplificatam magnitudinem tentationis: « In die, inquit, mandavit Dominus misericordiam suam, » id est, postquam transierunt inundationes aquarum, et horrendæ ille abyssus, in die prosperitatis « mandavit, » id est misit « Dominus misericordiam, » consolantem et visitantem. « Et nocte canticum ejus, » id est, sed tempore nocturno, tempore, videlicet, tentationis et tribulationis, non cessabit canticum ejus, id est, oratio, et gratiarum actio illi oblata. Id quod clarius explicatur in sequenti versiculo.

Vers. 12. 12. APUD ME ORATIO DEO VITÆ MEÆ, DICAM DEO: SUSCEPTOR MEUS ES.

Hoc videlicet est canticum nocturnum, oratio secreta, et cordis potius quam oris. « Apud me, inquit, oratio deo vitæ meæ, » id est, in sinu meo est jugis oratio ad Deum, auctorem vitæ meæ; cui cum fide et fiducia dicam: « Susceptor meus es, » id est, in te confido, ad te confugio, tu me labentem suscipies, tu lapsam eriges.

PSALMUS XLIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Psalmus David.*

1. Judica me, Deus, et discerne causam meam de gente non sancta, ab homine iniquo et doloso erue me.

2. Quia tu es, Deus, fortitudo meo, quare me

13. QUARE OBLIVIS ES MEI, ET QUARE CONTRISTATUS INCEDO, DUM APELIGIT ME INIMICUS? Vers. 13.

Miratur vicissitudines divine providentie in servis suis gubernandis, quasi dicat: Cum tu Deus vere susceptor meus sis, « quare oblivis es mei, » id est, unde hoc accidit, ut tentationes et tribulationes ita me obruant, ut me dereliquisse videaris, cum tu spes mea sis et fortitudo mea? Unde, inquam, accidit, « ut contristatus incedam, dum affligit me inimicus, » cum tu sis protector meus et adjutor meus?

14. DUM CONFRINGUNTUR OSSA MEA, EXPROBRAVERUNT MIHI, QUI TRIBULANT ME INIMICI MEI. Vers. 14.

15. DUM DICUNT MIHI PER SINGULOS DIES: UBI EST DEUS TUUS? QUARE TRISTIS ES, ANIMA MEA? ET QUARE CONTURBAS ME? Vers. 15.

16. SPERA IN DEO, QUONIAM ADHUC CONFITEBOR ILLI, SALUTARE VULTUS MEI, ET DEUS MEUS. Vers. 16.

Non solum, inquit, affligit me inimicus, te vidente et spectante, qui susceptor meus es; sed etiam « dum confringuntur ossa mea, » id est, dum ad summam debilitatem et infirmitatem devenio, ut tentationes vix jam ferre possim, « exprobraverunt mihi inimici mei, qui tribulant me, » dum assidue mihi dicunt: « Ubi est Deus tuus? » id est, illi ipsi, qui me persequuntur et tribulant, exprobraverunt mihi fiduciam, quam in te habeo, quasi frustra in te speraverim: dicunt enim: « Ubi est Deus tuus, » quem tu adjutorem et protectorem tuum esse jactabas? Sic legimus exprobratum Tobie: « Ubi est spes tua, pro qua eleemosynas et sepulturas faciebas? » et infra: « Manifeste vana facta est spes tua, et eleemosynæ tuæ modo apparuerunt, » *Tob. ii.* Sic etiam Christo exprobratum legimus *Matth. xxviii:* « Confidit in Deo, liberet eum si vult. » Sic igitur, et Davidi in tribulationeposito, exprobrabant increduli hostes ejus; sed is tamen, quamvis ad horam turbatus et contristatus, se ipse reprehendebat et dicebat: « Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei, et Deus meus; » quæ sunt explicata in expositione vers. 6 et 7.

V. s. H.

Judica me, Deus, et discerne causam meam de gente non sancta [*h. inimicis corde*], a viro doloso et iniquo salva me.

Tu enim es, Deus, fortitudo mea, quare pro-

repulisti? et quare tristis incedo, dum affligit me inimicus?

3. Emitte lucem tuam et veritatem tuam; ipsa me deduxerunt et adduxerunt in montem sanctum tuum, et in tabernacula tua.

4. Et introibo ad altare Dei, ad Deum, qui lætificat juventutem meam.

Confitebor tibi in cithara, Deus, Deus meus.

5. Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me?

Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus mei, et Deus meus.

jecisti me? quare tristis incedo, affligente inimico?

Mitte lucem tuam et veritatem tuam, ipsa ducent me: introductum me ad montem sanctum tuum, et ad tabernacula tua.

Et introibo ad altare Dei, ad Deum lætitiæ exsultationis meæ, et confitebor tibi in cithara, Deus, Deus meus.

Quare incurvaris, anima mea, et quare conturbas me? expecta Deum, quoniam adhuc confitebor ei, salutaribus [*al. salutibus*] vultus mei et Deo meo.

Argumentum. — Ita hic Psalmus et argumento et ipsa dictione cum superiore convenit, ut pars illius et tertia strophæ, potius quam novus Psalmus putandus sit, presertim quoniam intercalationem eandem præstat ad calcem, quam superior in medio et ad extremum habet. Quia, quod in codic. 37 a Konnicotto citatis, noronque a de Rossio inspectis, hic Psalmus cum xvi ita conjunctus sit, ut unum continuum carmen efficiant. Strophæ una: rogatio pro liberatione ab hostibus et ad templum reditu.

1. Judica me, Deus, et age causam meam contra gentem non benignam. A viro fraudis et pravitatis eripe me.
2. Nam tu es Deus præsidii mei: quare me respuisti? Quare pullatus incedo opprimente hoste?
3. Mitte lucem (opem) tuam et veritatem tuam; eæ ducant me, et perferant me ad montem sanctum tuum et ad habitationes tuas.
4. Ut adire liceat aram Dei, Deum lætitiæ meæ, exultationis meæ, et celebrem te cithara, Deus, mi Deus.
5. Quid deprimeris, anima mea, et infremis in me? Spera in Deum, nam adhuc celebrabo eum salutem faciei meæ, et Deum meum.

NOTE.

Vers. 2. *Contra*, propr. *pro*, ut stet mea causa. *Non benignam*, impiam; Græci dicunt *ἀνομα*. — Vers. 4. *Aram*, cum hostiis eucharisticis, qualia offerre solebant liberati e magnis periculis.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XLII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Psalmus David.

Hunc Psalmum, qui sine titulo est apud Hebræos, et apud Græcos et Latinos nihil habet in titulo, nisi *Psalmus David*, et est quasi appendix, vel potius epitome Psalmi superioris, brevissime declarabimus. Precatur igitur David a Deo liberationem ab inimicis, et simul consolatur se spe future beatitudinis.

EXPLICATIO PSALMI.

VERS. 1. 1. JUDICA ME, DEUS, ET DISCERNE CAUSAM MEAM DE GENTE NON SANCTA, AD HOMINE INIQUO ET DOLOSO ERUE ME.

Videtur David oppressus fuisse, vel a rege Saule, vel tentatus graviter a dæmonibus, a quibus cum non posset refugium habere ad homines, Deum judicem appellat. Ait igitur: «Judica me, Deus, » id est, tu Deus, esto judex meus; non enim habeo ad quem pro justitia confugiam, nisi ad te. In græco habetur clarius, *ἐπίστυξέ με, iudica mihi*, id est, sis mihi judex. «Et discerne causam meam de gente non sancta, » id est, dijudica causam, que mihi intenditur a gente non sancta. In hebreo et græco est pulchra allusio nominis ad verbum: hebraice enim habetur, *יָרִיב רִיבֵי רִיבֵי*, *ribo, ribi*; græce autem *δικαζέτω τὸν δικόν*, quomodo si nos diceremus, *litiga litem meam*, vel *iudica iudicium meum*; et quia verba sunt generalia, duplex sensus esse potest in his verbis: Unus, ut petat a Deo, ut non solum sit iudex, sed etiam patronus, quasi dicat: «Judica me, » et, «litiga litem meam; » alter, ut declaret quod dixit: «Judica me, » per verba sequentia, «discerne causam meam, » id est, cognosce causam, et iudica iudicium meum, profertens justam sententiam ad meum favorem. Vocat autem *gentem non sanctam*, homines iniquos, crudeles, et sine misericordia, ut vox hebraica manifestat, que proprie significat hominem sine misericordia, et patet etiam ex sequentibus: «Ab homine iniquo et doloso erue me; » id est, sic iudica causam meam, ut per hoc iudicium liberus me ab homine iniquo et doloso, id est, a quovis homine iniquo et doloso, vel certe ab aliquo certo homine iniquo et doloso, qui erat princeps gentis non sancte, a quo ipse affligebatur.

VERS. 2. 2. QUIA TU ES, DEUS, FORTITUDO MEA; QUARE ME REPULISTI, ET QUARE TRISTIS INCEDO, DUM AFFLIGIT ME INIMICUS?

Hic versiculus est fere idem cum versiculo duodecimo Psalmi superioris, et eundem habet sensum, id est, cum tu, Deus, «sis fortitudo mea, » et ego in tuo adiutorio unice confidam, unde fit ut me repulisse videaris, et ego tanquam a gratia repulsus tristis incedam, «dum affligit me inimicus? » Itaque est quedam familiaris, et ex fiducia in Deum procedens expositio, qua queritur se ita a Deo affligi permissum, quasi Deus repulisset eum ab amicitia sua.

VERS. 3. 3. EMITTE LUCEM TUAM ET VERITATEM TUAM: IPSA ME DEDUXERUNT, ET ADDUXERUNT IN MONTEM SANCTUM TUUM, ET IN TABERNACULA TUA.

Ex hoc versiculo intelligimus Davidem spiritalem virum fuisse, ut dictum est in Psalmo

superiore, et sollicitum fuisse de liberatione non tam a malis temporalibus, quam a periculis peccatorum, et amissionis æternæ vite. Ait enim: «Emitte lucem tuam et veritatem tuam, » id est, concede mihi lucem gratiæ et misericordiæ tuæ, et veritatem, ac fidelitatem tuam: ipsa enim «me deducunt» in hac periculosa peregrinatione, et «adducunt in montem sanctum tuum, » ubi cælestis est Jerusalem. «et in tabernacula tua, » id est, in ipsam domum tuam, ubi sunt multe mansiones, et multa tabernacula pro electis tuis. Per lucem et veritatem S. Augustinus intelligit Christum, qui est lux et veritas. Sed videtur obstrare illud pronomen, *ipsa*, cum dicitur, *ipsa me deduxerunt*, quod habetur expresse in textu hebraico et græco in numero multitudinis. Præterea similis est hæc locutio ei quæ habetur in *Psalm. LXVI*: «Misit Deus misericordiam suam et veritatem suam, » et familiaris est Davidi per lucem intelligere gratiam, sive misericordiam, ut *Psalm. LXVI*: «Deus miseretur nostri, et benedicat nobis; illuminet vultum suum super nos, et miseretur nostri, » Illa vero, *ipsa me deduxerunt, et adduxerunt*, in hebraico codice habentur in futuro, *ipsa me deducunt, et adducunt*; et quamvis Septuaginta Interpretes et Vulgata editio habeant in præterito, tamen videtur esse positum tempus pro tempore, ut Euthymius annotavit. Sæpe enim Scriptura prophetica, quæ futura sunt, explicat per tempus præteritum ad certitudinem rerum indicandam.

4. ET INTROIBO AD ALTARE DEI, AD DEUM QUI LETIFICAT JOVENTUTEM MEAM.

Explicat quid facturus sit in monte sanelo et in tabernaculo Dei, nimirum se facturum quod ceteri faciunt, qui in domo Dei habitant, quorum munus est sacrificare sacrificium laudis: «Beati, inquit idem David *Psalm. LXXVIII*, qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te. » «Introibo, inquit, ad altare Dei, » sacrificaturus videlicet sacrificium laudis: omnes enim, qui domum illam ingrediuntur, continuo sacerdotes fiunt, ut ex illis eorum verbis intelligi potest: «Fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotes, » *Apoc. v*. Nec solum ad altare introibo, inquit, sed etiam introibo «ad ipsum Deum, » id est, coram ipso deo apparebo, quasi in intimum ejus cubiculum introductus, «ad Deum, inquam, qui letificat juventutem meam, » id est, qui letificat novam meam juventutem. Nam in patria «renovabitur sicut aquile juvenus nostra, » ut dicitur in *Psalm. CII*, et ut Apostolus ait ad *Ephes. IV*: «Occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. » S. Hieronymus vocem *גְּלִילִי ghilli* veritatem *exultationem*, pro qua Septuaginta veterunt *juven-*

Christus
est
et
veritas.

talem. Sed vocabulum hoc rarissime invenitur in Scripturis; et sicut ex auctoritate S. Hieronymi credere possumus significare *exultationem*, ita auctoritate Septuaginta Interpretum credere possumus significare *juventutem*. Quod autem habetur *Daniel. I*, *גִּילְעָם ghitchem*, non significat, ut quidam scripserunt, *juventutem*, sed *similitudinem ætatis*. Sanctus enim Hieronymus pro illa voce posuit, *coavis vestris*, et ex ejus auctoritate Sanctes Pagninus in *Dictionary* suo docuit, *גִּילִי ghilli* significare *similitudinem*. Nemo igitur reprehendere potest Septuaginta Interpretes, vel editionem Vulgatam.

VERS. 5. 5. CONFITEBOR TIBI IN CITHARA, DEUS, DEUS MEUS: QUARE TRISTIS ES, ANIMA MEA, ET QUARE CONTURBAS ME?

VERS. 6. 6. SPERA IN DEO, QUONIAM ADHUC CONFITEBOR

ILLI: SALUTARE VULTUS MEI, ET DEUS MEUS.

Explicat clarius quod sacrificium oblatum sit ad altare Dei, cum venerit in tabernaculum non manufactum, æternum in cælis. «Confitebor, inquit, tibi in cithara, » id est, laudabo te confitendo misericordias tuas, justitias tuas, omnia denique mirabilia tua, et laudabo non solum ore, sed etiam opere; tunc enim optime, et sine ulla discordia, vel repugnantia concordabunt cantus, et cithara, » id est, voces et opera, quæ duo in hac peregrinatione raro perfecte concordant. Porro citharæ meminit etiam Apocalypsis, cum describit laudes Sanctorum in celo. *Apoc. v*: «Habentes singuli citharas in manibus; » et *cap. XIV*: «Et vocem, quam audivi, sicut citharædorum citharizantium in citharis suis. » Quæ sequuntur, explicata sunt in fine Psalmi superioris.

PSALMUS XLIV

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — 1. In finem, filiis Core ad intellectum.

2. Deus, auribus nostris audivimus; patres nostri annuntiaverunt nobis.

Opus, quod operatus es in diebus eorum, et in diebus antiquis.

3. Manus tua gentes disperdidit, et plantasti eos; afflixisti populos, et expulisti eos.

4. Nec enim in gladio suo possederunt terram, et brachium eorum non salvavit eos:

Sed dextera tua, et brachium tuum, et illuminatio vultus tui, quoniam complacuisti in eis.

5. Tu es ipse rex meus et Deus meus, qui mandas salutes Jacob.

6. In te inimicos nostros ventilabimus cornu, et in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis.

7. Non enim in arcu meo sperabo, et gladius meus non salvabit me.

8. Salvasti enim nos de affligentibus nos, et odientes nos confundisti.

9. In Deo laudabimur tota die, et in nomine tuo contitemur in seculum.

10. Nunc autem repulisti et confundisti nos, et non egredieris, Deus, in virtutibus nostris.

11. Avertisti nos retrorsum post inimicos nostros, et qui oderunt nos, diripiebant sibi.

12. Dediti nos tanquam oves escarum, et in gentibus dispersisti nos.

13. Vendidisti populum tuum sine pretio, et

V. s. n. — Victori, filiis Core eruditio.

Deus, auribus nostris audivimus; patres nostri narraverunt nobis opus quod operatus es in diebus eorum, in diebus antiquis.

Tu manu tua gentes delesti [*h. exheredasti*, et plantasti eos [*al. eas*]; afflixisti populos, [*al. plebes*], et emisisti eos.

Non enim in gladio suo possederunt terram, neque brachium eorum salvavit eos:

Sed dextera tua, et brachium tuum, et lux vultus tui, quia complacuisti in eis.

Tu es ipse rex meus Deus: præcipe salutibus Jacob.

In te hostes nostros ventilabimus: in nomine tuo conculcabitur adversarios nostros.

Non enim in arcu meo confidam, neque gladius meus salvabit me.

Quia salvasti nos de hostibus nostris, et eos qui oderant nos, confundisti.

In Deo laudabimur tota die, et nomini tuo in æternum confitebimur. SEMPER.

Verum tu projecisti, et confundisti nos: et non egredieris in exercitibus nostris.

Vertisti terga nostra hosti: et qui oderunt nos, diripuerunt sibi.

Dediti nos tanquam gregem ad vorandum, et in gentibus dispersisti nos.

Vendidisti populum tuum sine pretio: nec

non fuit multitudo in commutationibus eorum.

14. Posuisti nos opprobrium vicinis nostris, subannationem et derisum his qui sunt in circuitu nostro.

15. Posuisti nos in similitudinem gentibus, commotionem capitis in populis.

16. Tota die verecundia mea contra me est, et confusio faciei meae cooperuit me.

17. A voce exprobrantis et obloquentis, a facie inimici et persequentis.

18. Haec omnia venerunt super nos, nec obliti sumus te, et inique non egimus in testamento tuo.

19. Et non recessit retro cor nostrum, et declinasti semitas nostras a via tua.

20. Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, et cooperuit nos umbra mortis.

21. Si obliti sumus nomen Dei nostri, et si expandimus manus nostras ad Deum alienum.

22. Nonne Deus requiret ista? ipse enim novit abscondita cordis.

Quoniam propter te mortificamur tota die, aestimati sumus sicut oves occisionis.

23. Exsurge, quare obdormis, Domine? exsurge, et ne repellas in finem.

24. Quare faciem tuam avertis, oblivisceris inopiae nostrae et tribulationis nostrae.

25. Quoniam humiliata est in pulvere anima nostra, conglutinatus est in terra venter noster.

Exsurge, Domine, adjuva nos, et redime nos propter nomen tuum.

Argumentum. — In calamitatibus populi maximis, cum succumberet in multis prellis, et premeretur graviter ab hostibus, has preces fecit auctor Psalmi hujus, Coraites, quibus praemittit gloriosam commemorationem summorum beneficiorum, quae Deus in populum judaicum contulerit; atque ita implorat opem Dei ardentem et silentem, ut talem, nunc etiam, se Deus praebere velit populo adversus hostes suos et gentes externas, qualem superioribus temporibus semper se ei praebuerit, cum in vera pietatis constanti cultu atque studio eum colerent. « Egrege fallantur, qui quae vers. 23 dicta sunt non nisi Machabaeicis temporibus congruere putant. Quia vers. 12 habentur ostendunt, aut in exilio compositum esse hunc Psalmum, aut, quod ob vers. 7 alii probabilibus videri possit, temporibus quae fuerunt proxima ante exilium, ut quibus jam magna pars Judaeorum patria essent ejecti. » Haec Maner. Alter Heugstenberg: « Dum Davidides, ait, gereret bellum in Arabia et juxta Emphratem, Edomites irruerunt in Palestinam, Israelitasque plurimos tum occiderunt, tum captivos (vers. 12; conf. I Reg. viii, 46 seqq. Amos, I, 6, 9, etc.) abduxerunt. Hac occasione Coraites quidam hanc precationem fudit. Paulo post Davidides, misso Joab adversus Edomitas, eos in Valle Salis devicit (II Sam. viii, 13), tumque Psalmum IX ipse cecinit. Ceterum strophe quinque: vers. 2-4, tu, Jova, ope tua majoribus nostris adjuisti, victicia reddidisti eorum arma; vers. 5-9, tuo adjuti auxilio nos quoque prosternimus qui nos opprimunt hostes; vers. 10-17, at tu nos deseruisti, victos quippe atque prostratos, patria ejectos, omnibus contumeliis affectos; 18-23, nec quod a te defecimus haec mala nobis acciderunt, imo tua causa talia patimur; vers. 24-27, succurre tandem ad extremam miseriam redactis.

1. Praecentori, Coraitarum carmen.

2. Deus, auribus nostris (ipsi) audivimus, majores nostri narrarunt nobis

grandis fuit commutatio eorum [h. et non *fenestrasti in commutatione eorum*].

Posuisti nos opprobrium vicinis nostris, subannationem et irrisum his qui erant in circuitu nostro.

Posuisti nos similitudinem [h. *parabolam*] in gentibus, commotionem capitis in tribubus [h. *plebibus*].

Tota die confusio [al. *verecundia*] mea contra me, et ignominia faciei meae cooperuit me.

A voce exprobrantis et blasphemantis, a facie inimici et ultoris.

Omnia haec venerunt super nos, et non sumus obliti tui, nec mentiti sumus in pacto tuo.

Non est conversum retro cor nostrum, nec declinaverunt gressus nostri a semita tua.

Quoniam dejecisti nos in loco draconum, et operuisti nos umbra mortis.

Si obliti sumus nominis Dei nostri, et expandimus manus nostras ad Deum alienum.

Numquid non Deus investigabit istud? ipse enim novit cogitationes cordis.

Quoniam propter te mortificati sumus tota die: reputati sumus ut grex occisionis.

Consurge [h. *Expergiscere*], quare dormitas, Domine? vigila, quare projecisti [al. *projecisti*] nos in sempiternum?

Quare faciem tuam abscondis, oblivisceris afflictionis nostrae et inopiae nostrae?

Quoniam incurvata est in pulvere anima nostra: adhesit in terra [al. *terrae*] venter noster.

Exsurge, auxiliare nobis, et redime nos propter misericordiam tuam.

facinus quod fecisti temporibus illorum, in diebus priscis.

3. Tu manu tua gentes (Canaanæas) expulisti (sedibus suis), et plantasti illos (majores nostros); afflixisti populos, et extendisti illos (majores nostros).

4. Neque enim gladio suo occuparunt terram, nec brachium eorum salvavit eos; sed dextera tua, et brachium tuum, et lux faciei tuæ (favor tuus): nam favebas illis.

5. Tu ipse (idem) rex meus es, Deus: demanda salutes (auxilium) Jacobi.

6. Per te vexatores nostros ferimus (vel *feriemus*); tuo nomine (auspicio) concuscamus insurgentes contra nos.

7. Neque enim in aren meo fiduciam pono, nec gladius meus servat me.

8. Sed tu salvas nos a vexatoribus nostris, et osores nostros pudore afficis.

9. Deo gloriamur quotidie, et nomen tuum in perpetuum celebramus.

10. Nunc autem (imo vero) rejecisti et contumelia affecisti nos, neque exivisti cum exercitibus nostris.

11. Reverti nos fecisti retro ab oppressore, et osores nostri praedati sunt sibi (facultates nostras).

12. Fecisti nos instar gregis mactandi, et inter gentes dispersisti nos.

13. Vendidisti tuum populum nullo pretio, nec multiplicasti in *statuendis* pretiis eorum.

14. Fecisti nos contumeliam vicinis nostris, irrisionem et ludibrium *incolis* (alii, *locis*; proprie, *circuitibus*) qui circa nos sunt.

15. Fecisti nos proverbium inter gentes, agitationem capitis inter nationes.

16. Quotidie ignominia mea coram me est, et pudor faciei meae operit me:

17. Propter vocem exprobrantis et conviciantis, propter aspectum hostis et vindicta capidi.

18. Haec omnia supervenerunt nobis, nec tamen obliti sumus tui, nec fellimus (perfide egimus contra) foedus tuum.

19. Retro non cessit (a te) cor nostrum, nec deflexit gressus noster a semita tua,

20. quod (gall. *pour que*) contrivisti nos in loco canum ferorum et operuisti nos umbra mortis.

21. Si obliti essemus nomen Dei nostri, et si expandissemus manus nostras ad deum alienum,

22. nonne Deus explorasset (ultione) hoc?
nam novit ipse recondita cordis.
23. Sed propter te occidimur quotidie,
reputamur ut grex maclandus.
24. Evigila! quare obdormis, Domine?
Expergiscere! ne rejicias nos in perpetuum.
25. Quare faciem tuam occultas,
oblivisceris afflictionis nostræ et oppressionis nostræ?
26. Nam depressa est anima nostra ad pulverem,
adhæret terræ corpus (propr. *venter*) nostrum.
27. Surge in auxilium nobis,
et redime nos propter bonitatem tuam.

NOTE.

Vers. 2. *Nobis facinus quod*: alii, *nobis*: *Facinus fecisti*, etc. *Facinus*, mirabilia tua in eorum gratiam, quæ mox enarrantur. — Vers. 9. *Deo gloriamur*; Ewaldus, *von Gott lobsingend*, i. e. *de Deo laudem canimus*. Aliis afflix. \square laudis *objectum* indicat. — Vers. 10. $\eta\lambda$, gall. *quod donec, et après cela*. — Vers. 11. *Ab*, paragog. — Vers. 13. *Multiplicasti*, quod Galli dicunt *enchère*, seu, *vous n'avez pas été loin*; alii, *nee magni fecisti*, scil. populum; alii, *neque auxisti res tuas pretiis eorum*: Prov. xiii. 16. — Vers. 16. *Proverbum*, ut in proverbium inter eos abiret summe probrosa nostra conditio. — Vers. 20. *Locus canum ferorum* sunt terræ terrore ac sterilitate deformes, aut ab hostibus in solitudine redactæ; alii: in servitute inter crudeles gentes. Pro *canum ferorum* alii vertunt *draconum*. *Operastis*, propr. *super nos cum umbra mortis*, instar eorum qui in solitudine quadam horrida noctu aberrant. — Vers. 21. *Si*: alii, *vi majori, nequamquam unquam oblitus sumus*. — Vers. 23. *Tantum abest, ut e contra*, etc. Hæc bene conveniunt Ezechie regis et Sennacherib temporibus. — Vers. 27. *Ezerathah* pro *ezrah*, *ah* in *ah* mutato, cum η paragog.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS XLIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

In finem filiis Core ad intellectum.

Titulus hujus Psalmi nihil differt a titulo Psalmi xi, nisi quod in eo vox *intellectus* præponebatur, hic postponitur. Ibi erat *intellectus filiis Core*, hic est, *filiis Core intellectus*, ut est in hebræo, vel *ad intellectum*, ut est in græco et latino. Et fortasse nullum est in hac transpositione mysterium. Fortasse etiam vox *intellectus* præposita significabat in eo Psalmo deplorari calamitates præteritas, vel presentes; in hoc autem postpositur, quia deplorantur calamitates futuræ longe post tempora Davidis: conveniunt enim SS. Patres hunc Psalmum continere predictionem rerum, quæ post tempora Davidis contigerunt; et Græci quidem, ut Chrysostomus, Theodoretus et Euthymius docent, Psalmum huic cantari in persona Machabeorum, qui gravissimas calamitates ab Antiocho, alisque regibus Syriæ, vel Ægypti passi sunt. Latini vero, ut Ambrosius, Hieronymus et Augustinus, volunt in hoc Psalmo exprimi voces SS. Martyrum, qui crudelissimas persecutiones a Romanis Imperatoribus pertulerunt. Sed conciliari possunt hæc Patrum sententiæ, si dicamus Psalmum presentem ad atrocæ pertinere, ad Machabeos et ad Christianos: similes enim persecutiones utriusque passi sunt, et propter causam eandem, propter confessionem videlicet, et legem ejusdem veri Dei. Sicut enim hic Psalmus non solum pertinet ad martyres, qui tempore Neronis passi sunt, sed etiam ad eos, qui tempore Diocletiani, qui plus ducentis annis fuit Nerone posterior: sic etiam pertinere potest ad martyres, qui sub Antiocho Epiphane decerantur, qui ducentis circiter annis Nerone præcessit.

EXPLICATIO PSALMI.

- Vers. 1. 1. DEUS, AURIBUS NOSTRIS AUDIVIMUS; PATRES 2. OPUS QUOD OPERATUS ES IN DIEBUS EORUM, Vers. 2.
NOSTRI ANNUNTIARERUNT NOBIS. ET IN DIEBUS ANTIQUIS.

Incipit populus Dei in persecutione positus, et pro afflictione gemens commemorare magnalia, quæ Deus pro fidelium suorum defensione aliquando fecit, et mirari cur nunc eosdem fideles suos dereliquisse videatur, ut hæc commemoratio et admiratione Deum ad misericordiam flectat. Sed ideo præmisit in titulo David hic intellectus opus esse, quoniam Deus non mutatur, sed medicinam pro tempore mutat, prout populo suo egrotanti convenire judicat. Deus, inquit Propheta in persona Ecclesie, vel martyrum utriusque Testamenti, « auribus nostris audivimus. » Dicit autem *auribus nostris*, cum satis fuisse videretur dicere, *audivimus*, vel *auribus audivimus*, ad majorem certitudinis expressionem: quo modo S. Joannes scribit initio primæ epistolæ: « Quod vidimus oculis nostris, et manus nostræ contrectaverunt; » videbatur satis fuisse dicere, *quod vidimus, et contrectavimus*; sed magnam habet vim ad significandam certitudinem exploratam, illud *oculis nostris, manibus nostris*. Ita igitur hoc loco dicunt: « Auribus nostris audivimus, » id est, nos ipsi audivimus. Ad dunt continuo unde audierint; ac dicunt: « Patres nostri annuntiaverunt nobis, » id est, non accipimus incerto rumore ab hominibus ignotis, sed ipsi patres nostri, viri fide dignissimi, qui nos filios suos nunquam decessissent, ipsi, inquam, « annuntiaverunt nobis. » Quid autem audierint a patribus explicant, cum addunt: « Opus, quod operatus es in diebus eorum, et in diebus antiquis, » id est, annuntiantibus patribus audivimus mirabile opus, quod fecisti in diebus eorum, ipsis videlicet videntibus; et etiam « opus, quod fecisti in diebus antiquis, » quod patribus suis narrantibus ipsi patres nostri audierunt. Non *nullam referi*, quod in hebræo non habetur *et, unde aliqui exponunt*: In diebus eorum, qui sunt dies antiqui.

Vers. 3.

3. MANUS TUA GENTES DISPERDIDIT, ET PLANTASTI EOS; AFFLIXISTI POPULOS, ET EXPULISTI EOS.

Explicat in particulari unum ex operibus mirabilibus, quod Deus fecit pro fidelibus suis in diebus patrum, ac dicit: « Manus tua gentes disperdidit, » id est, potentia tua disperdidit eos terra promissionis gentes Chanaanorum et Jebusæorum, quæ in illa habitabant; et plantasti eos, » id est, et gentibus illis ejectis, plantasti patres nostros in illa ipsa terra. « Afflixisti populos, et expulisti eos, » id est, disperdidit illos manus tua, quia afflixisti gravissimis præliis populos illarum gentium, et tandem devictos expulisti, ut locum darent populo tuo. Ex hoc loco intelligimus, quod supra dictum est: « Patres nostri annuntiaverunt nobis opus, quod operatus es in diebus eorum, » non esse accipiendum de narratione immediata, sed mediata, id est, mediante successione filiorum: quod enim hoc loco narratur, factum est tempore Mosis et Josue;

non potuit autem Moses, vel Josue, id narrare per se Machabeis, aut Apostolis, neque Davidi, qui Psalmum scripsit, sed narraverunt per successores suos. Illud autem, *plantasti eos*, continet insignem metaphoram; significat enim ita constitutos et stabilissimos fuisse in terra promissionis Hebræos, ut nonnisi difficulter expelli possent, quomodo ponuntur arbores in terra, quando plantantur, et firmiter radicantur, ut non facile avelli possint. Præterea quæ plantantur non solum firma consistunt, sed etiam crescent, et multiplicantur; quam metaphoram explicat clarius Psalmus LXXIX: « Plantasti radices ejus, et implevit terram: operuit montes umbra ejus, et arbusta ejus cedros Dei. »

4. NEG ENIM IN GLADIO SUO POSSEDERUNT TERRAM, ET BRACHIUM EORUM NON SALVAVIT EOS:

5. SED DEXTERA TUA, ET BRACHIUM TUUM, ET ILLUMINATIO VULTUS TUI, QUONIAM COMPLACUISTI IN EIS.

Probat quod dixit: « Manus tua disperdidit eos, » etc. Nam, inquit, « non in gladio suo possederunt terram, » id est, patres nostri, tempore Mosis et Josue, pugnaverunt quidem cum Chanaanis; sed nisi adiutor et protector eorum tu fuisses, neque terram possederunt, neque evadere potuissent de manibus hostium suorum: ipsi enim pauciores erant, minus in bello exercitati, et pugnaturi erant adversus urbes munitissimas. Non igitur in gladio suo, id est, virtute armorum suorum possederunt terram promissionis. « Neque brachium eorum salvavit eos, » id est, neque robur eorum tantum erat, ut in prælio captivitate, vel mortem evadere possent; « sed dextera tua, et brachium tuum, et illuminatio vultus tui, » dedit eis terram possidendam, et salvavit eos a morte, vel captivitate, quando cum Chanaanis pugnabant; et hoc ideo, « quia complacui in eis, » id est, non propter eorum virtutes, aut merita, sed quia tibi placuit eligere eos in populum tuum. Illud, *illuminatio vultus tui*, significat propria benignum aspectum, sive gratiam et favorem, ut diximus in Psalmo superiori, vers. 3. *Dicitur enim Deus illuminare vultum super aliquem*, quando illum sereno vultu respicere dignatur, id est, cum ejus miseretur, et eique gratiam suam imperit. Esse autem verissimum, quæ hoc loco dicuntur, perspicuum est ex libro Josue cap. vi, ubi legitur muros urbis Hierico ad solum clamorem filiorum Israel funditus corruisse, et ex capite x, ubi legitur, pugnante Josue, Deum immississe de celo lapides grandinis super hostes, et ait Scriptura: « Et mortui sunt multo plures lapidibus grandinis, quam quos gladio percusserant filii Israel. »

6. TU ES IPSE REX MEUS, ET DEUS MEUS QUI MANDAS SALUTES JACOB.

Exponit nunc admirationem suam populus

Dei, dicens : « Tu es ipse Rex meus, et Deus meus, qui mandas salutem Jacob, » id est, tu ipse, qui patres nostros adjuvabas et protegebas, quia Rex et Deus eorum eras, tu, inquam, « ipse es etiam Rex meus, et Deus meus; » et ille idem, « qui mandas salutem Jacob, » id est, qui consuevit salvare populum tuum, qui a parente suo nominatur Jacob. Hoc loco nonnulli volunt supervacaneum esse illud, *et*, cum dicitur, *et Deus meus*, et exponunt, *tu es Rex meus et Deus meus*. Ratio eorum est, quia illud, *et*, non habetur in textu hebraeo. At Septuaginta Interpretes habent *et*, et sic legunt, et exponunt omnes veteres graeci et latini, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Chrysostomus, Theodoretus, Euthymius, et sensus est sublimior : nam significat Scriptura, Deum non solum esse regem populi sui, sed etiam Deum, id est, iudicem totius mundi, aeternum et omnipotentem, qui possit non solum protegere populum suum, quem regit, sed etiam punire omnes adversarios ejus. Itaque retinendum est illud, *et*; et credendum, vel excidisse ex hebraeo textu, vel Septuaginta seniores addidisse illud, ut declararent vocem *Deus* non esse vocativi casus, sed nominativi, et aliquid amplius eo nomine significari, quam nomine regis. Est etiam hoc loco observandum illud, *qui mandas salutem Jacob*, non significare, *qui mittis salutem*, sed *qui praecipis*, sive *jubes* : vox enim hebraica et graeca hoc significant, et ex illis declaranda est ambiguitas vocis latinae. Itaque sensus est, « qui mandas, » id est, qui jubes et praecipis salvari populum tuum, id est, qui solo imperio et nutu potes, et soles salutem dare populo tuo, quasi dicat : « Tu es Rex meus, » sed non ut alii reges, qui bellando protegent; sed es etiam Deus, qui solo verbo, solo imperio, solo nutu vales salvare Jacob.

Vers. 7. **7. IN TE INIMICOS NOSTROS VENTILABIMUS CORNU, ET IN NOMINE TUO SPERNEMUS INSURGENTES IN NOBIS.**

Ostendit nunc, non solum Deum esse eundem Deum, qui erat tempore patrum, sed etiam populum esse eundem, et eandem spem in Deo habere, quam patres habuerunt : hinc enim oritur admiratio, cur idem Deus cum eodem populo ita contrario modo se gerat, ut quem antea victorem nullo negotio faciebat, nunc vinci et debellari sinat. « In te, inquit, inimicos nostros ventilabimus cornu, » id est, nos quoque, si adjutor et protector noster fueris, inimicos nostros vincemus in te, id est, in tuo auxilio confidentes. « Et in nomine tuo spernemus insurgentes in nobis, » id est, et invocato nomine tuo, non timebimus, nec magnifaciemus impetum hostium insurgentium in nos. Illud, *ventilabimus cornu*, est metaphorice, ducta similitudine a tauris, qui cornibus projiciunt in ventum et in auras quicquid illis obicitur. Nos, inquit, tua potentia freti, ea facilitate hostes nos-

tros abigemus et fundemus, qua solet ferocissimi taurus cornibus ventilare paleas.

8. NON EXIM IN ARCU MEO SPERABO, ET GLADIUS MEUS NON SALVABIT ME.

Pergit in demonstranda similitudine inter populum Dei presentem et antiquum. Sicut enim antiquus populus non in gladio suo possidebat terram, ita, inquit, « et ego populus tuus praesens non in arcu meo sperabo, » id est, non confidam in viribus et armis meis. « Et gladius meus non salvabit me, » id est, scio et confiteor, quod si salutem consequar, eam mihi non dabit gladius meus, sed auxilium tuum.

9. SALVASTI ENIM NOS DE AFFLIGENTIBUS NOS, VERS. 9. ET ODIENTES NOS CONFUDISTI.

Declarat, quod dixit : « Gladius meus non salvabit me, » dicens : « Salvasti enim nos de affligentibus nos, » id est, confiteor salutem meam non a viribus meis pendere, quoniam quocumque salvus factus sum a quocumque tribulatione, tu « salvasti nos ab affligentibus nos, » et tu es qui inimicos nostros, « qui nos oderant, » et perdere cupiebant, « confudisti, » efficiens protectione tua, ut conatus eorum frustrarentur, et ipsi confusi ab oppugnatione nostra recederent.

10. IN DEO LAUDABIMUR TOTA DIE, ET IN NOMINE TUO CONFITEBIMUR IN SAECULUM.

Concludit ex iis, quae dixit, populum Dei, quocumque liberabitur a tribulatione, id beneficium Deo acceptum relaturum, et gloriam omnem ipsi Deo daturum esse. « In Deo, inquit, laudabimur tota die, » id est, non in nobis, sed in Deo gloriamur omni tempore, quo de hostium manibus liberabimur : et in nomine Domini invocato, ipsi confitebimur laudem et gloriam usque in aeternum. Quibus verbis confirmat quod demonstrare volebat, populum esse eundem, qui antea fuerat, id est, confidentem in Dei auxilio, non in suis viribus, ut populus antiquus non in viribus suis, sed in adiutorio Domini confidebat. Illud, *laudabimur*, phrasid est hebraica significans gloriam, non proprie laudari. Similis est phrasid italica, quando dicimus : *Mi todo del tale*, et habetur haec phrasid in aliis locis multis, ut in *Psalm. xxxiii* : « In Domino laudabitur anima mea; » *Psalm. civ* : « Laudamini in nomine sancto ejus, » et alibi saepe. Illud autem, *et in nomine tuo confitebimur*, clarior est in hebraeo, *et in nomine tuo confitebimur*. S. Augustinus hos versiculos, a septimo usque ad decimum, vult continere prophetiam future victoriae Christi et Christianorum, quando Ecclesia de omnibus hostibus triumphabit. Sed superior expositio, quae est Chrysostomi, videtur magis literalis : non enim bic loquitur Propheta, sed populus Dei, qui miratur se a Deo non juvari, cum sit idem populus cum eo, quem Deus tam manifeste auxilio suo protegebat. Sequitur igitur :

Vers. 11. **11. NUNC AUTEM REPULISTI, ET CONFUDISTI NOS; ET NON EGREDIERIS, DEUS, IN VIRTUTIBUS NOSTRIS.**

Hic jam incipit admiratio et conquisitio miserabilis populi graviter afflicti ab inimicis. « Nunc autem, » id est, olim tanto favore nos prosequeremur, nunc autem repulisti et confudisti nos; » nam et tempore Antiochi opprobrium erat vocari Iudeum, et tempore tyrannorum infame erat Christianorum nomen, et videbantur fideles derelicti a Deo. « Et non egredieris, Deus, in virtutibus nostris, » id est, si velimus hostibus repugnare, qui nos affligunt, tu non egredieris nobiscum, ut olim egrediebaris, ut pro populo tuo pugnares. Per virtutes intelliguntur exercitus, ut clare habetur in hebraeo, *בצבאותינו* *betsibothenu* : sunt enim exercitus armati vires et robora populi; et virtus hoc loco non virtutem moralem, sed potentiam et robur significat. Porro tempore persecutionum tam Antiochi quam imperatorum gentilium, tanta erat debilitas in populo Dei, ut non audeant ullo modo resistere; et ideo patiendo, et tolerando solum pugnant. Sed quamvis ab hoste visibili fugerentur et cederent, tamen de hoste invisibili gloriosissime triumphabant : et quamvis in conspectu hominum derelicti viderentur a Deo, tamen in occulto maxima Dei gratia juvabantur. Sed hoc loco de eo tantum agitur, quod foris agebatur, et reliquitur filiis Core intelligendum, quod agebatur in occulto.

Vers. 12. **12. AVERTISTI NOS RETRORSUM POST INIMICOS NOSTROS, ET QUI ODIBANT NOS, DIRIPIEBANT SIBI.**

Pergit in explicanda persecutione. « Avertisti nos retrorsum post inimicos nostros, » id est, fecisti ut qui in primo loco eramus, jam in postremo essemus, et tanquam victi et captivi sequeremur inimicos nostros; et iidem inimici nostri, « qui nos odio habebant, » pro arbitrio suo, et nos et nostra « diripiabant, sibi, » id est, in usum suum convertebant. S. Hieronymus ex hebraeo reddidit, *vertisti terga nostra hosti* : quem sensum verba hebraica facile admittunt, quae ad verbum sic sonant, *avertisti nos retrorsum ab inimicis nostris*; sed verio graeca et latina, quae habet, *post inimicos nostros*, non facile sensum illum ferre possunt; qui enim terga vertant et fugiant, non terga vertunt post inimicos, sed ante inimicos. Ideo sensum alium nos supra posuimus ex Chrysostomo et Augustino, neque repugnat nostra expositio verbis hebraicis; nam pro eo quod haberi diximus, *ab inimicis nostris*, potest etiam legi, *pro inimicis nostris*, ut legit S. Augustinus, et secundum eam lectionem optime constat explicatio, quam attulimus : sive enim legas, *avertisti nos retrorsum post inimicos nostros*, sive legas, *avertisti nos retrorsum pro inimicis nostris*, semper significatur nos redactos esse ad locum inferiorem et posterioriorem, et in hostium potestatem misere devinisse.

13. DEDISTI NOS TANQUAM OVES ESCARUM, ET VERS. 13. IN GENTIBUS DISPERSISTI NOS.

Mire describit martyria Sanctorum. « Dedisti, inquit, nos tanquam oves escarum, » id est, permisisi nos tam facile trucidari, et in tanta multitudine, ac si essemus oves destinatae ad macellum, quae in magna copia, et sine ulla resistencia occiduntur : « Et in gentibus dispersisti nos, » id est, et eos ex nobis, quos occidere hostes noluerunt, permisisi dispergi inter gentes. Ubi notatur exilia in loca remotissima, ad quae frequenter Sancti ablegabantur.

14. VENDIDISTI POPULUM TUUM SINE PRETIO, ET NON FUIT MULTITUDO IN COMMOTIONIBUS EORUM.

Aliud supplicium describit, quo sancti martyres tanquam vilissima mancipia deputabantur ad secanda marmora, vel ad curandas bestias, vel ut in theatris laniarentur a feris, ut eo spectaculo oblectarentur spectantium oculi. « Vendidisti, inquit, populum tuum sine pretio, » id est, tradidisti populum tuum potestati inimicorum, et nihil pretii accepisti. « Et non fuit multitudo in commotionibus eorum, » id est, et cum hostes, quibus eostradideras, vellent eos vendere in aedem, et pro pecunia commutare, non fuit multitudo pecuniae in commutationibus eorum, id est, tanquam vilissima mancipia fere pro nihilo vendebantur, et ad opera abjectissima deputabantur. S. Augustinus legit : *Non fuit multitudo in jubilationibus eorum*, et exponit : non remanserunt nulli in Ecclesiis, qui Domino jubilarent in officii divinis celebrandis; sed codices graeci variant : emendatiorum autem habent, ut nos in Vulgata legimus, quae lectio concordat cum textu hebraeo, et sic etiam legunt et exponunt Ambrosius, Hieronymus et Chrysostomus.

15. POSUISTI NOS OPPROBRIUM VICINIS NOSTRIS, SUBSANNATIONEM ET DERISUM HIS, QUI SUNT IN CIRCUITU NOSTRO.

Ad supplicia corporalia adjungit irrisiones et opprobria. « Posuisti, inquit, nos opprobrium vicinis nostris, » id est, ex eo quod permissione tua devonimus in calamitates, quas paulo ante descripsimus, inde factum est ut jam simus opprobrio vicinis nostris, et subsannamur, ac irrideamur ab iisdem vicinis qui sunt in circuitu nostro.

16. POSUITI NOS IN SIMILITUDINE GENTIUM, COMMOTIONEM CAPITIS IN POPULIS.

Per similitudinem intelligitur proverbium, sive parabola, ut clarius dicitur in *Psalm. lxxviii* : « Factus sum illis in parabolam. » Ait igitur, « Posuisti nos in similitudinem gentium, » id est, fecisti ut gentiles de nostra calamitate parabolam, sive proverbium sibi facerent, et cum vellent iter loquendum exemplum proponere rei valde detestatae, nostram miseriam in medium adferrent.

Posuisti etiam nos « commotionem capitis in populis, » id est, fecisti ut populi gentium non solum irrisione verborum, sed etiam capitis agitatione nos detestarentur, vel iriderent.

Vers. 17. 17. TOTA DIE VERECUNDIA MEA CONTRA ME EST, ET CONFUSIO FACIEI MEÆ COOPERUIT ME.

Vers. 18. 18. A VOCE EXPROBRANTIS ET OBLOQUENTIS, A FACIE INIMICI ET PERSEQUENTIS.

Explicat effectum irrisionum, quia sine dubio ingens confusio et verecundia erat. « Tota die, inquit, verecundia mea contra me est, et confusio faciei meae cooperuit me, » id est, omni tempore hujus persecutionis verecundia mea in conspectu meo est, semper video confusionem meam, quae confusio faciei meae totum me quasi velo quodam operit. Oritur autem hæc tota confusio « a voce exprobrantis et obloquentis, » id est, ab iis qui mihi exprobrant stultitiam, quod Crucifixum colam; exprobrant impietatem, quod Deos non venerer; exprobrant falsa crimina, infanticidia, incestus, et similia, et de his inter se obloquuntur. Explicat autem qui sint isti exprobrantes et obloquentes, cum addit: « A facie inimici et persequentis. » Sed videtur hæc verecundia et confusio non convenire sanctis martyribus, cum scriptum sit: « Qui eruberit me, hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in majestate sua et Patris, » Luc. ix. Et: « Qui me confessus fuerit, et Filius hominis confitebitur eum, cum venerit in gloria Patris sui cum angelis sanctis, » Marc. viii. Celestium Dominus non prohibet quancumque verecundiam et confusionem, sed eam, quæ impedit confessionem. Illi enim reprehenduntur, qui ab hujusmodi verecundia superati, Christum confiteri non audebant, vel etiam ad negandum adgebantur. Istos autem de quibus in hoc Psalmo agitur, non fuisse a verecundia victos, docent verba sequentia.

Vers. 19. 19. HÆC OMNIA VENERUNT SUPER NOS, NEG OBLITI SUMUS TE; ET INIQUE NON EGIMUS IN TESTAMENTO TUO.

Post explicata beneficia Dei erga patres antiquos, et desultionem ac derelictionem populi junioris, subiungit Propheta in persona ejusdem populi causam hujus desertionis non posse tribui peccatis suis: unde colligitur ratio admirationis et querimonie. Sic igitur loquitur: « Ille omnia venerunt super nos, » id est, has angustias et tribulationes passi sumus; et tamen « non oblitus sumus te, » id est, non dimisimus te, ut coleremus deos alienos: solet enim Scriptura conjungere oblivionem Dei cum idololatria. Psalm. cv: « Mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum, oblitus sunt Deum, qui salvavit eos. Et Deuter. xxxii: « Immolaverunt dæmonibus, et non Deo: Deum qui te genuit dereliquisti, et oblitus es Domini creatoris tui. » Et in hoc ipso Psalmo: « Si oblitus sumus nomen

Dei nostri, et si expandimus manus nostras ad deum alienum. » Isti igitur affirmant se non coluisse deos alienos; ideo aiunt: « Obliti non sumus te, et inique non egimus in testamento tuo, » id est, non solum non adhesimus diis alienis, obliviscentes te Deum verum; sed neque iniquitatem fecimus contra pactum, quod pepigimus tecum in Sina, ut servaremus legem tuam; nam testamentum hoc loco, ut est clarus in hebræo בְּרִית *berith*, pactum significat. Itaque protestantur se Deum non reliquisse, neque in legem ejus peccasse.

20. ET NON RECESSIT RETRO COR NOSTRUM, ET VERA. 20. DECLINASTI SEMITAS NOSTRAS A VIA TUA.

Idem repetunt aliis verbis, ut magis innocentiam suam declarent. *Et non recessit retro cor nostrum*, idem est quod, *obliti non sumus te*, id est, cum tecum ambularem ex corde adherentes tibi, non recessimus retro, neque te deseruimus. Illud autem, *et declinasti semitas nostras a via tua*, requirit repetitionem precedentis negotiationis, ut sensus sit: « Non recessit retro cor nostrum, et non declinasti semitas nostras a via tua, » id est, non permisisti ut gressus nostri declinarent a via tua, id est a lege tua, quod est idem cum illo, « et inique non egimus in testamento tuo. » S. Hieronymus clarissime veritatem ex hebræo, *et non declinaverunt semite nostræ a via tua*; quamvis enim in hebræo non habeatur negatio, et verbum *declinasti* sit in secunda persona singulari, tamen voluit S. Hieronymus sententiam reddere, non verba. Alii quoque Interpretes, ut notat S. Joannes Chrysostomus, addiderunt negationem. Septuaginta Interpretes, quos sequitur editio Vulgata, non po-uerunt in textu suo negationem, quia non invenerunt in originali, sed tamen ea subintelligenda est, ut in multis aliis locis. Quod si quis omnino velit affirmative exponere illud, *et declinasti semitas nostras a via tua*, poterit per viam Domini, intelligere viam misericordiæ et gratiæ; nam « universæ viæ Domini misericordiæ et veritas, » Psalm. xxiv, sit idem Propheta. Itaque sensus erit: *declinasti semitas nostras a via misericordiæ tuæ, a favore, a gratiâ, ab auxilio tuo in tribulationibus nostris; cum qua expositione satis conveniunt quæ sequuntur.*

21. QUONIAM HUMILIASTI NOS IN LOCO AFFLICTIONIS. Vers. 21. NOS, ET COOPERUIT NOS UMBRA MORTIS.

Si sequamur posteriorem expositionem versiculi superioris, versiculus præsens declarabit quomodo declinaverit Deus semitas populi sui a via sua, quoniam videlicet, « humiliavit eum in loco afflictionis; » si vero sequamur priorem expositionem, particula *quoniam* vel redundabit, ut non semel in Scriptura sacra redundat, vel reddet causam sententiæ sequentis, non precedentis, hoc modo: « Quoniam humiliasti nos

in loco afflictionis, ideo et cooperuit nos umbra mortis. » Porro humiliare aliquem in loco afflictionis, est deiecere illum in profundum miserrimum; ponitur enim in loco, pro in locum. S. Hieronymus veritatem ex hebræo, *in locum draconum*. Et vere vox דַּרְיוֹן, quæ est in textu hebræico, *dracones* significat. Sed videtur Septuaginta sensum vertisse, non verbum. Loca enim draconum sunt loca cavernosa, deserta, horrentia, ac per hoc loca afflictionis; et quoniam loca afflictionis obscura sunt et tenebrosa, ut cavernæ, putei, tetri carceres, ideo addit: « Et cooperuit nos umbra mortis, » id est, operuerunt nos tenebræ, et ingens obscuritas. Quæ omnia, metaphoræ sunt, quibus tribulationis et persecutionis magnitudo significatur; vocabulum *umbra mortis* frequentissimum est in Scripturis utriusque Testamenti, et ut plurimum conjungitur cum vocabulo *tenebrarum*, ut est videre Job. iii, Psalm. lxxxviii et cvi, Isai. ix, Math. iv, Luc. i, et nihil aliud significat, nisi magnam obscuritatem. Dicitur autem *obscuritas umbra mortis, quoniam in morte extinguatur vita*, quæ est quasi lumen quoddam, unde extincta vita solum tenebræ relinquuntur. S. Augustinus dicit mortalitatem esse umbram mortis, id est imaginem mortis; mortem autem veram esse damnationem cum diabolo, quæ dicitur mors æterna.

Vers. 22. 22. SI OBLITI SUMUS NOMEN DEI NOSTRI, ET SI EXPANDIMUS MANUS NOSTRAS AD DEUM ALIENUM.

Vers. 23. 23. NONNE DEUS REQUIRET ISTA? IPSE ENIM NOVI ABSCONDITA CORDIS.

Probant, qui in hoc Psalmo loquuntur, testimonio Dei, se revera non esse oblitos Domini, ut supra dixerunt. Dicunt enim: « Si oblitus sumus nomen Dei nostri, et si expandimus manus nostras ad deum alienum » deprecandum, « nonne Deus requirit ista, » quasi dicant: Carte requireret, et inveniet an ita sit. « Ipse enim novit abscondita cordis. » Sed profecto inveniet, nos oblitos non esse nomen ipsius.

Vers. 24. 24. QUONIAM PROPTER TE MORTIFICAMUR TOTA DIE, ESTIMATI SUMUS Sicut OVES OCCISIONIS.

Vers. 25. 25. EXURGE, QUARE ODOMNIS, DOMINE? EXURGE, ET NE REPELLAS IN FINEM.

Concludit populus Dei petens a Deo finem persecutionis. « Quoniam, inquit, propter te mortificamur tota die, » id est, quoniam propter confessionem nominis tui quotidie morti tradimur, multi quotidie occiduntur ex nobis, « æstimati sumus sicut oves occisionis, » id est, similes facti sumus ovis destinatis ad mactationem, quæ sine resistencia, vel misericordia jugulantur. « Exurge, quare obdormis, Domine? » id est, cum causa tua hic agatur, et servi tui tanta patiuntur, cur tu siles, quasi dormiens non adverteres? « Exurge » a somno, id est, fac quod illi faciunt, qui surgunt a somno, et incipiunt videre, quod antea non vi-

debant. « Exurge in auxilium nostrum, et ne repellas nos » ab adiutorio tuo « in finem, » id est, usque ad consummationem, finitur tandem te opem ferente persecutio. Hunc locum adduxit Apostolus ad Rom. viii: « Quis, inquit, non separabit a charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? sicut scriptum est, quia propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oves occisionis. »

26. QUARE FACIEM TUAM AVERTIS, OBLIVISERIS INOPIE NOSTRÆ ET TRIBULATIONIS NOSTRÆ?

Pergit in eadem oratione, et utitur duabus aliis metaphoris: nam in versu superiore sumpsit similitudinem a somno, nunc sumit ab aversione faciei, et ab oblivione, quorum neutrum cadit in Deum. Dicitur tamen Deus avertere faciem, quando non juvat, quasi non videret miseriam nostram; et dicitur etiam oblivisci, quando non succurrit egentibus auxilio, et tribulatis, quasi esset oblitus eorum.

27. QUONIAM HUMILIATA EST IN PULVERE ANIMA NOSTRA, CONGLUTINATUS EST IN TERRA VENTER NOSTER.

In eadem oratione persistens, et sciens, orationem humiliantis se gratissimam esse Deo, dicit se humiliatum usque ad summum, ut magis humiliari non possit. Qui enim stans orat, potest humiliari flectendo genua; et qui genibus flexis orat, potest adhuc humiliari prosternendo se totum ad terram; sed qui humi prostratus orat, non habet, quo descendat, ut magis humilietur. Porro humiliari potest homo corde et corpore usque ad terram: corde, si vere cogitet, et intelligat, et fateatur se pulverem esse, quomodo orabat Abraham, cum diceret: « Loquar ad Dominum meum, cum sim pulvis et cinis, » Gen. xviii; corpore autem, si ad terram prostratus orat, quod de Christo Domino referunt Matthæus cap. xxvi, et Marcus cap. xiv: « Procidit, inquit, in faciem super terram, dicens, » etc. Neque obstat quod Lucas cap. xxi, dicat: « Positis genibus oravit: » nam positus genibus orare cepit, deinde procidit in terram. Utramque humilitatem præ se ferunt, qui in hoc Psalmo dicunt: « Quoniam humiliata est in pulvere anima nostra, conglutinatus est in terra venter noster, » id est, cognoscimus nos pulverem esse, et vere adhesit in terra venter noster, dum corpore prostrati oramus te. Possunt etiam hæc omnia referri ad magnitudinem persecutionis, per quam redacti erant ad extremam et summam ignominiam, et contemptum.

28. EXURGE, DOMINE, ADJUA NOS, ET REDIME NOS PROPTER NOMEN TUUM.

Addunt ultimam et efficacissimam rationem, cur Deus moveri debeat ad misericordiam erga populum suum, ne videlicet blasphemetur an-

Umbra mortis quæ significat?

Quomodo Deus faciem avertit dicitur.

Humiliari haec non potest corde et corpore.